

MEVLİD-İ
NEBİ
HAFTASI

ULUSLARARASI SEMPOZYUM 23-25 Kasım 2018 İSTANBUL

PEYGAMBERİMİZ VE GENÇLİK

DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları/1679
İlmî Eserler/247

Yayın Yönetmeni
Dr. Fatih KURT

Yayın Koordinatörü
Bünyamin KAHRAMAN

Tashih
Alişan BAŞGÖNÜL

Grafik&Tasarım
Ali YÜCEER

Baskı Takip
Mustafa ÇOBAN

Baskı
İleri Basım Matbaacılık AŞ.
B. Evler Mahallesi F. Çakmak 2 Caddesi
Güzelşehir Sitesi 22 Villa No: 1 ANP/22
Büyüçekmece/İstanbul
Tel: 0212 454 35 10

Eser İnceleme Komisyonu Kararı: 25/09/2019/39

1. Baskı, İstanbul 2019
2019-34-Y-0003-1679
ISBN: 978-605-7730-54-1
Sertifika No: 12930

© Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Basılı Yayınlar Daire Başkanlığı
Tel.: (0312) 295 72 93-94 Faks: (0312) 284 72 88
e-posta: diniyayinlar@diyanet.gov.tr

KUR'ÂN'IN GENÇLERİ VE GENÇLERİ KAZANMADA NEBEVÎ METOD

Prof. Dr. Ali AKPINAR^{1*}

Giriş

Kur'ân-ı Kerim, peygamberlerin tertemiz gençliklerinden ve onlara ilk iman eden gençlerden bahseder. Genç yaşta şirk toplumuna tavrı koyan Hz. İbrahim gibi gençlere dikkat çeker... Kirliliği toplumda tertemiz kalmasını bilmiş Hz. Yusuf ve Hz. Meryem gibi iffet abidesi gençlerden bahseder... Kadın erkek herkes için en güzel örnek olan Şuayb'ın iffetli utangaç kızlarından bahseder... Hz. Musa'nın yol arkadaşı gençten bahseder... İnkârcı babalarına rağmen istikamet üzere kalmasını bilen genç bir grup olan Ashab-ı Kehf'i anlatır... Genç yaşta Hz. Peygamberin yoluna girmiş ve o yolda yürüyerek büyük mesafeler kateden gençlerden bahseder... Kur'ân'ın genç insanlardan seçtiği bu örnekler aslında geleceğin sahipleri gençlerin, imanlı ve donanımlı yetişmesi için somut ve en olumsuz şartlarda bile yaşanılabilir örneklerdir.

Önceki pek çok peygamberin tevhid mücadelesinde olduğu gibi Peygamberimizin başlattığı İslamî hareketin de gençlerle başladığı ve gençlerle devam ettiği bir gerçektir. Davetin ilk yıllarında O'nun etrafında öncelikle gençler ve garibanlar toplanmış, ona önce onlar iman etmiş, O da onlara büyük değer vermiştir. *Bana gençliğin yardımı verildi...*² *Yüce Allah kendisine ibadet eden gençleri ayrı/özel sever...*³ *Allah'a ibadette yetişen genç, hiçbir korumanın olmadığı kıyamet gününde Allah'ın koruması altında olacaktır...*⁴ *Gençler! Geceleri uyanık olmaya bakın. Hiç şüphesiz hayır hep gençliktedir.*⁵ gibi pek çok sözüyle gençleri anan Peygamberimiz, kendisini hiç yalnız bırakmayan gençleri hiç

1 * NEÜ İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, e-mail: lakpinar1@gmail.com

2 Bkz. Heyet, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Çağ Yayınları I, 396.

3 Münâvî, a.g.e. 288; Aclûnî, *Keşfu'l-Hafâ*, I, 286

4 Buhârî, Ezân 36, Zekât 16; Tirmizî, Zühûd 53; Nesâî, Kudât 2; Ahmed, 2, 429; Muvatta, Şiir 14

5 Aclûnî, a.g.e. II, 5

yanından ayırmamış, hayatı boyunca onlara değer vermiş ve onları hep onura etmiştir. Peygamberimizin hayat tecrübesine sahip bunca yaşlı insana rağmen öncelikle gençleri kazanması ve onlara sahip çıkarak İslami hareketin içerisinde aktif olarak tutmasındaki nebevî metot son derece önemlidir. O, gençlere değer vererek, onları hep hayır öncüsü olmaya teşvik ederek, müjdeleyerek, onları dinleyerek, dertleriyle dertlenerek ve genç yaşlarında onları çok önemli görevlerde istihdam ederek onura etmiştir. Gençlerle Onun hareketi hep dinç ve dinamik kalmıştır.

Mekke Döneminin ilk Müslümanları Hz. Ali, Hz. Ebu Bekir, babalarından çok önce dine girmiş ve hareketin en ön safında yerlerini almışlardı. Yine ilk müslümanlardan olan Zeyd b. Harise, Sad b. Ebi Vakkas, Talha b. Ubeydullah, Ebû Ubeyde b. Cerrah, Zübeyr b. Avvam, Abdurrahman b. Avf, Musab b. Umeyr, Ebuzer, Abdullah b. Mesud, Ebu Seleme, Erkam, Osman b. Mazun, Ubeyde b. Haris, Hz. Ömer'in kız kardeşi Fatıma, Ebu Bekir'in kızları Esmâ ve Ayşe, Habbab, Umeyr b. Ebi Vakkas, Abdullah b. Cahş, Cafer, Hamza, Ömer gibi isimlerin çoğu müslüman olduklarında henüz yirmi yaşına bile girmemişler veya Peygamberimizden daha küçük yaşta bulunmaktaydılar.⁶ Medine döneminin ilkleri de yine Muaz b. Cebel, Baş münafık İbn Übey'in oğlu Abdullah b. Übey gibi genç isimlerden oluşmaktaydı.⁷

Peygamberimiz, Bedir savaşında henüz 21-22 yaşlarında bulunan Hz. Ali'yi sancaktar yapmış; Tebuk gazvesinde Neccaroğulları sancağını 20 yaşında bulunan Zeyd b. Sabit'e vermiş; ömrünün sonlarına doğru ileri yaşta pek çok yetkin sahabesinin bulunmasına rağmen kırkbin kişilik büyük bir orduya henüz 18 yaşında bulunan Üsâme b. Zeyd'i komutan olarak atamış; 21 yaşındaki Muaz b. Cebel'i kadı olarak Yemen'e göndermişti.

Bugün İslami hizmetler yapan oluşumların içerisinde gençler, geri plandadır. Dini sohbet ve hizmetlerde bulunanların yaş ortalaması bir hayli yüksektir. Bu hizmetlere katılan amca-dede, teyze-ninelerin çocuk ve torunları hizmetlerin içerisinde değildir. *Dinî sohbe, toplantıya ve hizmete katılabilmek, hatta ibadete başlayabilmek için ileri yaşta olunmalı* şeklinde sakat bir anlayışın yaygın olduğunu söyleyebiliriz.

Cami cemaatinin yaş ortalaması da bir hayli yüksektir. Çocuklarımız ve gençlerimiz cami ve cemaatle tanışık ve barışık değildir. Onların camiye cemaate alıştırılmaları için yeterli çalışmalar yapıldığı da söylenemez. Özellikle üniversite gençlerine hitap eden kampus camilerine gençler, sadece cumadan cumaya uğramaktadır. Çok sayıda genç çırak ve kalfanın çalıştığı sanayi camilerinde de durum benzerdir.

6 Bkz. Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları I, 387-388.

7 Bkz. Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi, Çağ Yayınları I, 396.

Din hizmetleri verenlerin bile kendi çocuklarını istikamet çizgisinde tutmakta zorlandıkları günümüz dünyasında Müslümanların dindar gençliğin yetişmesi konusunda bu Kur'ânî yönlendirme ve nebevî uygulamalara şiddetle ihtiyacı vardır.

Sunacağımız bu tebliğde Kur'ân'ın dikkat çektiği gençler ve onların Kur'ân'da anılma sebeplerini mesajlarıyla birlikte ortaya koymaya çalışacağız.

GENÇLİK VE KUR'ÂN'IN GENÇLERİ

Dilimize Farsçadan geçmiş olan *genc* kelimesi *hazine*, *define*, *kulluk makamı* anlamlarına gelir. Sözlükte genç, orta yaşlılık devresine girmemiş olan, civan, taze, körpe anlamlarına gelir.⁸ Çağdaş kaynaklarda genç, 12-24 veya 15-25 yaşları arasında, öğrenim gören, hayatını kazanmak için çalışmayan ve ayrı bir evi bulunmayan kişi olarak tanımlanmıştır. Buna göre gençlik dönemi, yaklaşık 10-12 yıllık bir dönemi ifade eder. Genel olarak gençlik dönemi bir kısım fizyolojik gelişim ve değişmelerin yanında ruhsal, zihinsel pek çok değişikliği de beraberinde getiren bir dönemdir. Gençlik döneminin kendine özgü fiziksel ve soysa psikolojik yapısı vardır. İnsan hayatının fırtınalı, stresli dönemi genellikle gençlik dönemleridir. Gençler idealisttirler, özgürlüklerine düşkündürler, hakseverdirler, dost canlısı ve fedakârdırlar, haksızlıklara ve düzensizliklere karşı sabırsızdırlar. Kendi kişiliklerini kanıtlama ve bağımsızlıklarını kazanma çabası içindedirler. İnsan hayatının en kalıcı temelleri gençlikte atılır.⁹

Kur'ân'da *fetâ* kelimesi genç anlamına kullanılır. *fetâ* çoğulu *fitye* ve *fityân* kelimeleri toplam olarak 10 yerde geçmektedir.¹⁰ Bunlardan başka 8 yerde geçen *beleğ*e *çşüddeh* ifadesi¹¹, *rüşd/ergenlik çağına erişmek* anlamına; iki yerde *beleğ*a *hulm*¹² ifadesi *ergenlik çağı anlamına*; birer yerde *beleğ*a *nikâh*¹³ ifadesi *evlilik çağı anlamına*; *beleğ*a *sa'y* ifadesi *14yürüyüp gezme çağı anlamına* kullanılmıştır. Bu kullanımlarda yetim haklarına riayet etme, aile ilişkilerinde gençlerin dikkat edeceği kurallar ve insanın geçirdiği evreler söz konusu edilmiştir. Ayrıca Kur'ân'da çeşitli vesilelerle insanın çocukluk ve gençlik dönemlerinden bahseden başka ayetler de vardır.

8 Bkz. Mehmet Doğan, *Büyük Türkçe Sözlük*, İstanbul, 1996, s. 406.

9 Bkz. Sosyal Bilimler Ansiklopedisi, *Ergenlik*, I, 468-469; Sami Şener, *Türkiye ve Gençlik*, İstanbul, 1997, s. 16-36; İsmail Karagöz, *Aile ve Gençlik*, Ankara 2005, s. 112-115.

10 Bkz. 4 Nisâ 25; 12 Yusuf 30, 36, 62; 18 Kehf 10, 13, 60, 62; 21 Enbiyâ 60; 24 Nûr 33.

11 Bkz. 6 Enâm 152; 12 Yusuf 22; 17 İsrâ 34; 18 Kehf 82; 22 Hacc 5; 28 Kasas 14; 40 Gâfir 67; 46 Ahkâf 15.

12 Bkz. 24 Nûr 58, 59.

13 Bkz. 4 Nisâ 6.

14 Bkz. 37 Saffât 102.

Sözlükte delikanlı, civan, cömert, civanmert, yiğit, manalarına gelen *fetâ*¹⁵ kelimesi Kur'an kavramlarından biridir. Dünya ve ahiret konusunda insanları kendi nefesine tercih etmek anlamına gelen *Fütüvvet* kelimesi de aynı kökten türetilmiştir.¹⁶ Gerçekten de kendisi için istediğini kardeşi için de istemek, başkalarını kendine tercih etmek, bu uğurda her türlü fedakârlığı göze almak yiğit kişilerin işidir.

Fütüvvet, terim olarak Fütüvvet, "*Dünya ve Ahirette halkı, nefesine tercih etmek*"¹⁷ "cömertçe vermek, başkasını rahatsız etmemek, şikâyet ve sızlanmayı terk etmek, haramlardan uzaklaşmak ve ahlaki değerlere sahip olmak"¹⁸ diye tanımlanmıştır.

Fütüvvet kavramı, İslam tasavvufunda daha anlamlı ve yaşanılır hale gelmiştir. Sûfilere göre fetâ sûfî, fütüvvet ise tasavvufun kendisidir. Zira fütüvvet kavramı, sûfinin en temel özelliklerinden olan "fedakârlık, diğerkâmlık, iyilik, yardım, insan severlik, hoşgörü, nefesine söz geçirme gibi erdemlerle örtüşmektedir. *Ebubekir el-Varrak*, fütüvveti "kişinin hasmının olmaması, yani herkesle iyi geçinmesi ve herkesle barışık olması, sofrasında yemek yiyen müminle kafir arasında fark gözetmemesi" diye tanımlamıştır. Çünkü fetâ, iradesine hakim olan nefis putunu kıran kimsedir.

Sülemî ise fütüvvet kavramını İslam tarihinden örneklerle şöyle somutlaştırır:

"Fütüvvet, Âdem gibi özür dilemek, Nuh gibi iyi olmak, İsmail gibi dürüst olmak, Musa gibi ihlaslı olmak, Eyyub gibi sabırlı olmak, Davûd gibi cömert olmak, Muhammed gibi merhametli olmak, Ebubekir gibi hamiyetli olmak, Ömer gibi adaletli olmak, Osman gibi hayâli olmak, Ali gibi bilgili olmaktır."¹⁹

Hasen Basrî, Allah için nefesine hasım olmandır", *Haris Muhâsibî*, "Herkes insaf göstermek ve kimseden insaf beklememektir"; *Fudayl b. İyaz*, "Evinde yemek yiyenlerin mümin, kâfir, dost, düşman olduğuna bakmamaktır"; *Cüneyd Bağdadî*, "Bol bol iyilik ihsan etmek ve kimseye eziyet etmemektir"; *Ebü Yezid Bestamî*, "Başkalarına yaptığı iyiliği küçük görmek, başkalarının sana yaptığı iyiliği büyük görmektir"; *Yahya b. Muâz*, "Takva ile birlikte yüz güzelliği, emanetle beraber söz güzelliği, vefa şartıyla kardeşlik ruhudur", *Sehl b. Abdillâh*, "Sünnete tabi olmaktır."²⁰

15 Curcânî, *Tarîfât*, s, 165, *Asım Efendi, Kâmus Tercemesi*, Feta mad; Elmalılı, *Hak Dini Kur'an Dili*, IV, 3230.

16 Bkz. Curcânî, *Tarîfât*, 165.

17 Ali b. Muhammed el-Cürcânî, *Kitâbü't-Ta'rifât*, s, 165.

18 Said Havva, *el-Esâs fi't-Tefsîr*, VIII, 318.

19 Süleyman Uludağ, *Fütüvvet*, DİA, XIII, 259-261

20 Abdülkerim el-Kuşeyrî, *Risale-i Kuşeyrî*, (Çev: Ali Arslan) İstanbul, 1980, s, 273-275; M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul, 1983, I, 638.

Kur'an-ı Kerim'de bu kelime, Hz. İbrahim Peygamber²¹, Hz. Yusuf Peygamber²², Hz. Musa'nın yol arkadaşı²³, Hz. Yusuf'un zindan arkadaşları²⁴, ve Ashab-ı Kehf²⁵ için kullanılmıştır. Bu kullanımlarla toplumun altyapısı ve geleceği olan gençliğin hem önemine dikkat çekilmiş, hem de gençler başta olmak üzere tüm insanlığa en güzel örnekler sunulmuştur. Şimdi Kur'an'ın öncelikle gençler ve tüm insanlar için öne çıkardığı bu örnekleri görelim:

1. Zâlim Kardeşi Tarafından Şehit Edilen Müttaki Kardeş: Hâbil

Kutsal Kitabımız, ilk kurban olayını Hz. Âdem'in iki oğlu Hâbil ve Kâbil kardeşler üzerinden şöyle anlatır bizlere:

Onlara Âdem'in iki oğlunun haberini gerçek olarak oku: Hani her biri birer kurban sunmuşlardı, kurban birinden kabul edilmiş, ötekinden kabul edilmemişti. Kurbanı kabul edilmeyen, kabul edilene: "Seni öldüreceğim" demişti. O da; "Allah, sadece takva sahiplerinden kabul eder" demişti. Andolsun, eğer sen beni öldürmek için bana elini uzatırsan, ben seni öldürmek için sana elimi uzatmam. Çünkü ben âlemlerin Rabbinden korkarım! Ben isterim ki sen, benim günahımı da, senin günahımı da yüklenip ateş halkından olasın! Zalimlerin cezası budur. Nefsi, onu kardeşini öldürmeye sevketti, onu öldürdü, ziyana uğrayanlardan oldu. Derken Allah, ona kardeşinin cesedini nasıl gömeceğini göstermek için yeri ezeleyen bir karga gönderdi. Karganın yaptığını görünce; "Yazık bana, şu karga kadar olup da kardeşimin cesedini gömmekten âciz miyim ben?" dedi ve pişman olanlardan oldu."²⁶

Hz. Âdem'in iki oğlu Hâbil ve Kâbil, kurban takdim ediyorlar Yüce Yaratıcıya. Birisinin takdimi kabul ediliyor, diğerinin ki kabul edilmiyor. Kurbanı kabul edilmeyen Kâbil, kendini sorgulayacağı, nerede eksik yahut yanlış yaptığını araştıracağı yerde, kardeşini kışkırtıyor ve onu öldürmeye yelteniyor. Kardeşi onu uyarıyor, yapacağı işin yanlış olduğunu söylüyor ama o dinlemeyip kardeşini öldürüyor. Sonra da kardeşinin cesedini gömmek konusunda kargalardan aciz bir duruma düşüyor.

Ayetlerde anlatılan bu örnek olayda öncelikle şu mesajlar dikkatleri çekmektedir:

İbadetlerimizi Allah için yapmalı ve kabul edilmesi için dua etmeliyiz. İbadetlerimizin kabul edilmeme endişesi taşımamız. Nitekim Peygamberimiz, her namazdan

21 Bkz. 21 Enbiyâ 60

22 Bkz. 12 Yûsuf 30

23 Bkz. 18 Kehf 60, 62

24 Bkz. 12 Yûsuf 36

25 Bkz. 18 Kehf 10, 13 Ayrıca bu kelimenin çoğulu "fityân" kelimesi Hz. Yusuf'un Mısır'daki uşakları için (Bkz. 12 Yûsuf 62) ve müennes olarak câriye için (Bkz. 4 Nisa 25, 24 Nur 33) de kullanılmıştır.

26 5 Maide 27-31.

sonra üç kere *Estağfirullah/Allahım Sen'den af dilerim* derdi. Bunun anlamı, Ya Rab, Sana yaraşır ibadet yapamadım, eksik ve kusurlarımdan dolayı affını dilerim, demektir. Hz. İbrahim, oğlu İsmail ile birlikte Ka'be'nin yapımını bitirdikten sonra, *ey Rabbimiz bunu bizden kabul buyur, şüphesiz Sen duaları en iyi işiten ve niyetleri en iyi bilensin*²⁷ diye dua etmişlerdi. İbadetlerimizin kabul edilmesi, onların Allah için ve içtenlikle yapılmasına bağlıdır. Yüce Allah, kendisini tanıyan ve kendisinden sakınan muttaki kullarının ibadetlerini kabul eder.

Kıskançlık, insanı kardeşkanı dökmeye kadar götüren kütü bir hastalıktır. Özellikle gençlik dönemlerinde kıskançlık insanı zalimane işlere sürükleyebilmektedir. Hz. Âdem'in oğlunu kardeşini öldürmeye sevk ettiği gibi, Hz. Yusuf'un kardeşlerini de benzer bir davranışa sürüklemiştir. Allah korkusu ise, kişiyi kötülüklerden alıkoyan bir duygudur. Başkalarına verilene göz dikmeye ve onları kıskanmaya hiç gerek yoktur. Yüce Allah'ın hazinesinde herkese bol bol yetecek nimet/rızık vardır. O'ndan istemeli ve nimete müstahak olmaya gayret etmeli. Öte yandan Yüce Allah'ın kullarına verdiği nimetler ve külfetler, onlar için bir imtihan sebebi/sorusudur. Nimetin asıl sahibini unutan insan, kıskançlık hastalığı ile tüm bu gerçekleri göremez/düşünemez olur ve sonunda her türlü günahı işler ve sonunda hep kaybedenlerden olur.

İslam'a göre, haksız yere bir kişinin kanını dökmek, tüm insanlığı öldürmek gibidir ve korkunç bir cinayettir. Hâbil, kendisini öldüreceğini söyleyen kardeşine, *sen beni öldürmek için bana elini uzatırsan, ben seni öldürmek için sana elimi uzatmam* diye karşılık verdi. İslam'da nefsi müdafaa etmek vardır. Ancak Hâbil, kardeş kavgasını başlatan taraf olmak istemedi, haksız yere kardeşini öldürmeyi düşünmedi ve tehditler savursa da kardeşinin kendisini öldüreceğine ihtimal vermedi. Kardeşini böyle bir girişimden vazgeçirmek için bunları söyledi. Zaten bir rivayete göre Kâbil, uyurken kardeşini katletti. Hâbil'in bu sözleri, kardeş kavgasında kan döken taraftan olmamanın gereğine işaret eder. Nitekim bu konuda Peygamberimiz şöyle buyurmuştur: *"İki müslüman kılıçlarıyla karşılaşacak olurlarsa, katil de maktul de cehennemdedir"*. Ey Allah'ın Rasulü dediler, katili anladık, maktul ne diye cehennemde olsun? Şöyle buyurdu: *"Çünkü o da karşısına çıkkanı öldürmeye azmetmişti"*.²⁸

Kötülükleri başlatanlara, kötü çığır açanlara, onların yolunu izleyenlerin günahlarından da yazılır. Böylece onlar kendi işledikleri günahlara bir de başkalarına kötü örnek olma günahını eklemiş olurlar. Bu konuda Peygamberimiz şöyle buyurur: *Her kim İslam'da güzel bir çığır açarsa, o kimseye hem onun ecri hem de Kıyamet gününe kadar onunla amel edeceklerin ecri kadar ecir verilir. Kim de İslam'da kötü bir çığır açacak olursa, o*

27 2 Bakara 127.

28 Buhârî, İman 22, Diyât 2; Müslim, Fiten 15.

*kişiye hem o kötü işinin günahı, hem de Kıyamet gününe kadar onunla amel edeceklerin günahı kadar günah yazılır.*²⁹

İnsanlık tarihi, devamlı hak batıl, mazlum zalim mücadelesine tanık olmuştur. Önemli olan bu sınav arenasında, safımızı belirlemek ve doğru yerde saf tutmaktır. Kıskançlıkla haksızlık yapmaya devam eden zalimler, kargalardan daha aciz varlıklardır.

İnsan, başına gelen olaylarda suçu başkasına atmayı bırakıp önce kendisini sorgulamalıdır. Kurbanı kabul edilmeyen Kâbil, kendi ihlâsını sorgulamadı, kardeşini kıskandı ve onu öldürmeye kalkarak kaybedenlerden oldu.

Son pişmanlık fayda vermez. Önemli olan, ilerde pişman olunacak yanlışlar yapmamak ve olanlardan ders almaktır. Fırsatlar elden kaçmadan tevbe etmesini bilmek gerekir. Burada kardeş katili Kâbil'in pişmanlığı, karganın karşısında gülünç duruma düşmesinden kaynaklanmaktadır. Yoksa o, kardeşini öldürdüğüne pişman olup tevbeye sığınmamıştı.

2. Put Kıran Delikanlı Yiğit Delikanlı: Hz. İbrahim:

Pek çok ayette tevhid mücadelesi gözler önüne serilen Hz. İbrâhim özetle, *gönlünü Rahmân'a, dilini burhana, oğlunu kurbanı, malını ihvana, canını nîrana teslim eden seçkin bir kişidir. O'nun gönlünü Rahmân'ın sevgisi doldurmuş ve onu Halil/dost makamına eriştirmişti. Allah İbrahim'i dost edinmişti.*³⁰ O'nun dili yönetici Nemrût ve putçu kavmini susturacak şekilde güçlü delilleri söylerdi. Rüyasında aldığı bir küçük işaretle o, çok sevdiği oğlunu Rabbine kurban etmekten geri kalmamıştı. O misafirsiz sofraya oturmayacak kadar cömertti. Tüm bunların ötesinde O, Allah yolunda nîrana/ateşe atılırken gözünü bile kırpmamıştı.

Kur'an, Hz. İbrahim'in azim ve kararlılıkla babasına tevhidi anlatışını anlatırken onun babasına/ailesine düşkünlüğü, onlara tevhidi anlatırken kullandığı üsluptaki nezaketi de bize anlatır.

Kitap'ta İbrahim'e dair anlattıklarımızı da an, o şüphesiz dosdoğru bir peygamberdi. Babasına söyle demişti: Babacığım! İştımeyen, görmeyen ve sana bir faydası olmayan şeylere niçin tapıyorsun? Babacığım! Doğrusu sana gelmeyen bir ilim bana geldi. Bana uy, seni doğru yola erdireyim. Babacığım! Şeytana tapma, çünkü şeytan Rahmân'a baş kaldırmıştır. Babacığım! Doğrusu sana Rahman katından bir azabın gelmesinden korkuyorum ki böylece şeytanın dostu olarak kalırsın. Babası: Ey İbrahim! Sen benim tanrılarımdan yüz çevirmek mi istiyorsun? Bundan vazgeçmezsen mutlaka seni taşlarım; uzun bir süre benden uzaklaş git, dedi. İbrahim söyle cevap verdi: Sana selam olsun. Senin için Rabbinden mağfiret dileyeceğim, çünkü O, bana

29 Müslim, Zekât 69.

30 4 Nisa 125.

karşı çok lütfkârdır. Sizi Allah'tan başka taptıklarınızla bırakıp çekilir, Rabbime yalvarırım. Rabbime yalvarışında mahrum kalmayacağımı umarım.³¹

İbrahim yıldızlara bir göz attı ve 'Ben rahatsızım' dedi. Onu bırakıp gittiler. O da onların tanrılarına gizlice yönelip: Sundukları yiyecekleri yemiyor musunuz? Ne o, konuşmuyor musunuz, dedi. Sonunda, üzerlerine yürüyüp kuvvetle vurdu. Bunun üzerine putperestler koşarak ona geldiler. İbrahim onlara şöyle söyledi: Yonttuğunuz şeylere mi tapıyorsunuz? Oysa sizi de, yonttuklarınızı da Allah yaratmıştır. Putperestler: Onun için bir yapı yapın da onu oradan ateşin içine atın, dediler. Ona düzen kurmak istediler, ama Biz onları alt ettik.³²

Aynı şekilde onun kavmini ve en üst düzey yönetici Nemrut'a tevhidi anlatışı hatırlatılırken onun tabandan tavana toplumun bütün kesimlerini kucaklayan, onların kurtuluşu için çırpınısını görmekteyiz:

Allah kendisine hükümlanlık verdi diye İbrahim ile Rabbi hakkında tartışanı görmedin mi? İbrahim: Rabbim, diriltir ve öldürendir, demişti. Ben de diriltir ve öldürürüm, dedi; İbrahim, şüphesiz Allah güneşi doğudan getiriyor, sen de batıdan getirsene, dedi. İnkâr eden şaşırıp kaldı. Allah zulüm eden kimseleri doğru yola erdirmez.³³

Hız. İbrahim'in tevhid mücadelesinin anlatılan bu tablolarından çıkarılabileceğimiz dersleri şöyle özetleyebiliriz:

Hız. İbrahim, babası başta olmak üzere yakın çevresinden başlayarak toplumun her kesimine mesajını ulaştırmaya çalışmıştır. Onları ikna etmek için ikna edici bir üslupla her türlü delili kullanmıştır. O, kavminin bütün fertlerine tevhidi ulaştırdığı gibi, en üst düzey yöneticiye de ulaştırmıştır. O, inancından ve inandığı Rabbinden aldığı cesaretle, zamanın yöneticisine karşı cesaretle çıkmış ve onu hakka çağırmıştır.

Nemrut'un bu kadar azgınlık ve taşkınlık yapmasına rağmen, ona da davetini götürmüş, onu muhatap almış ve onu ikna etmeye çalışmıştır.

Nemrut ilahlık iddiasında bulunan bir zalimdi. İlahlık ise, erişilmez kudrete sahip olmayı gerektiriyordu. İbrahim de muhatapın inkârına göre delillerle konuşmaya başlamıştı. Hız. İbrahim, benim Rabbim öldüren ve diriltendir dediğinde, Nemrut laf ebeliği yapmış, ben de diriltir ve öldürürüm diyerek bir idamlık mahkûmu serbest bırakmış ve suçsuz birisinin de boynunu vurdurarak kendisinin de güya diriltir ve öldüren olduğunu göstermeye çalışmıştır. Oysa onun yaptığı ile Yüce Allah'ın yaptığı aynı şeyler değildir. Yüce Yaratıcı, yoktan var eden ve her faniye söz geçiren, istediği zaman onlara

31 19 Meryem 41-48.

32 37 Saffât 88-98.

33 2 Bakara 258.

ölümü tattırandır. Nemrut da dâhil başka bir varlığın bunu yapması mümkün değildir. Gerçek anlamda öldürme ve diriltme yalnızca Yüce Yaratıcıya mahsustur.

Buna rağmen Hz. İbrahim, Nemrut'un bu takıntısını fark etmiş ve hemen başka bir delile başvurmuştur. Bu onun, Nemrut'un öldüren ve diriltten olduğunu kabul etmesi anlamına gelmez. Zira her akıl sahibi bilir ki Nemrut'un yaptığı, gerçek anlamda öldürme ve diriltme değildir. Onun yaptığını bir başkası da yapabilir. Ancak Hz. İbrahim, onun mugalata/demagoji yaparak bu gerçekten kaçtığını anlamış; bunu delilinin zayıf olmasından değil muhatabın kut anlayışından kaynaklandığını görmüş, zaman kaybetmemek için onu aciz bırakacak daha açık ve net bir delile geçmiştir. Hz. İbrahim'in bu yönteminden davetçilerin alacağı çok şey vardır. Şöyle ki: Muhatap bir konuya, bir bilgiye şartlanmışsa, ısrarla onun üzerinde durulacağına, başka bir delille onu ikna etmeye çalışmak en güzel olandır.

Muhatapların eğilimleri farklı farklıdır. Her insanın etkileneceği ve ikna olacağı delil farklı olabilir. *İnsanlar madenler gibidir ve onların akli seviyelerine göre konuşmak önemlidir.* Kimi insanı gök cisimlerinden vereceğimiz bir delil/örnek ikna eder, kimini yeryüzünden vereceğimiz bir delil. Kimini hayvanlardan vereceğimiz bir delil, kimini bitkilerden vereceğimiz bir delil ikna eder. Kimini sosyal hayattan vereceğimiz bir delil ikna eder, kimini tarihten vereceğimiz bir delil. Onun için davetçi, çok yönlü delilleri bilmeli ve muhatabın durumuna göre bunları kullanabilmelidir. Nitekim Kur'an muhatablarını, bu anlamda çok zengin delillere yöneltir, çeşnisi bol deliller, nimetler üzerinde onları düşündürür ve onları ikna etmek ister. Onun için davetçi Kur'an ayetlerini çok iyi bildiği gibi, Kâinat Kitabının ayetlerini de iyi bilmeli, onları da satır satır okuyup anlamalıdır.

Davet yolunda biz, hangi seviye ve konumda olursa olsun muhatabımızın ikna olması ve hidayete ermesi için çırpınmalıyız. Elbette sonuçları yaratacak olan, kullarını hidayete erdirecek olan Yüce Allah'tır. Bu konuda bizler seferden sorumluyuz, zaferi bahşedecek olan Yüce Allah'tır.

Hz. İbrahim'in en bariz özelliklerinden biri de onun delilli, belgeli olarak konuşması, bilgiye dayalı olarak tartışma yapması ve ikna edici bir üsluba sahip olmasıdır ki bunlar davetçinin vazgeçilmez özellikleridir. Onun bu yönünü anlatan ayetlerden biri, zamanın azgını olan Nemrut'a karşı gerçekleştirdiği şu evrensel söylemidir:

İbrahim ve onunla beraber olanlarda, sizin için uyulacak güzel bir örnek vardır.³⁴ Rabbi ona: 'Teslim ol' buyurduğunda, 'Âlemlerin Rabbine teslim oldum' demişti.³⁵

34 60 Mümtahüne 4.

35 2 Bakara 131.

Onu örnek almak, onu doğru tanımak ve onun gibi içtenlikle Yüce Rabbe teslim olmak demektir. Davetçiler olarak İbrahim'i çokça okumak, onun kıssasındaki ibretleri hayatımıza taşımak borcundayız.

3. Dünya Güzeli Delikanlı: Hz. Yusuf:

Kur'an özellikle gençler için uzun ve müstakıl bir sûreyi Hz. Yusuf'a ayırarak O'nun çocukluğundan ihtiyarlığına kadar ki hayat mücadelesini anlatmıştır. Bu bakımdan dersler ve ibretlerle dopdolu Yusuf sûresi gençlerin kendisini okuyup anlamasını beklemektedir. Zira sûrenin ana temasını oluşturan Hz. Yusuf'un hayatı bütünüyle gençler için en güzel ve en canlı bir örnektir. Şirkten, zinadan, günahattan kendini arındıran, zinaya yaklaşmaktansa zindanda yatmaya razı olan, kendine ihanet eden kardeşlerini bağışlama inceliğini gösteren, hapishanenin en olumsuz şartlarında bile dinini anlatmaktan geri durmayan o güzel insanı da Kur'an bize yiğit delikanlı olarak tanıtmaktadır. Yusuf'un zindana düşmüş arkadaşlarından yöneticilere varıncaya kadar herkese yönelik tevhid mücadelesi de surede yer alır.

Hz. Yusuf ise kardeşlerinin kıskançlığı sebebiyle çocuk yaşta ailesinden ayrılan, kuyuya atılmayı, köle olarak satılmayı sabır ve metanetle karşılayan bir güzel insandır. Onun çocuk yaşta başlayan bu örnekliliği, hayatının bütün kesitlerinde devam etti. Gençliğinin en güzel çağında, zindanda, makam sahibi olduğunda o, bizlere hep en güzel örnekler sunmuştur. Onun güzelliklerini Kur'an şöyle anlatır: *Olgunluk çağına erişince O'na hikmet ve ilim verdik. İşte biz, iyi davrananları böyle mükâfatlandırırız.*³⁶

Saraya köle olarak satıldığında, bir peygamber ailesi mensubu olarak hizmetçiliği kabullenmiş ve onun hakkını en güzel şekilde vermiştir.

Güzelliği ile efendisinin hanımı, onu günaha davet ettiği zamanda ise ben Allah'tan korkarım, günah işlemekten Allah'a sığınırım, *"Ey Rabbim! Zindan barmı, bu kadınların beni dâvet ettiği şeyden daha sevimlidir. Onların tuzaklarını benden uzaklaştırmazsan onlara meyleder ve cahillerden olurum"*. (Yusuf 12/33) diyerek bir iffet örnekliliği sunmuştur. Bugün aile denetiminden uzaklarda, günah ağlarına düşerken, *ne yapalım şimdi herkes böyle yapıyor, kimse görmüyor ya, nasıl olsa Allah affeder* diyen zamane gençliği için Yusuf'un bu mümince ve yiğitçe duruşu ne kadar önemlidir.

Hz. Peygamber, hiçbir korumanın olmadığı kıyamet gününde Yüce Allah'ın koruması altında olacak yedi sınıf insanı sayar ve onlardan birinin de *"Makam mansıp ve güzellik sahibi bir kadının zina çağrısına 'Ben Allah'tan korkarım' diye cevap veren bir adam"*³⁷ olduğunu haber verir.

36 12 Yusuf 22.

37 Buharî, Ezan 36 Tirmizî, Zühhd 53.

Saray entrikaları sonucu Hz. Yusuf, zindana atılır. Ama o, imtihanın gereği olarak zindanı da medreseye çevirmesini bilir ve oradaki zindan arkadaşlarına *Bizim Allah'a herhangi bir şeyi ortak koşmamız (söz konusu) olamaz... Ey zindan arkadaşlarım! Ayrı ayrı ilahlar mı daha iyidir, yoksa mutlak hâkimiyet sahibi olan tek Allah mı? O, kendisinden başka hiçbir şeye tapmamanızı emretmiştir. İşte en doğru din budur*³⁸ diyerek tevhid dersleri verir. Onların nezdinde Yusuf'un çok özel bir yeri vardır. Yusuf, en olumsuz şartları ve en olumsuz mekânları, olumlu hale getiren bir kişiliktir. Zindanı, tevhidi anlatma fırsatına dönüştüren sabır ve umut adamıdır.

Yusuf'un kuyu, kölelik ve zindan macerası onu yönetime taşır. Artık o, üst düzey bir yöneticidir ve topluma hizmet etmektedir. O, adalet ve hakkaniyetle işin üstesinden gelir, bolluk yıllarında aldığı tedbirlerle kıtlık yıllarını huzur içerisinde geçirmeyi sağlar.

Onun yardımına mazhar olmak için huzuruna gelen ve yaptıklarından dolayı ondan özür dileyen kardeşlerine de yine büyüklük gösterir ve : *"Bugün size kınama yok. Allah sizi bağışlasın. O, merhametlilerin en merhametlisidir"*³⁹ diyerek onları bağrına basar. Zira büyüklük ve kardeşlik affetmeyi gerektirir. İlahî affa mazhar olmak isteyen, affetmesini bilmelidir.

Bunca sıkıntılı olaylardan sonra Hz. Yusuf, babasına ve kardeşlerine kavuşur. Bir taht sahibi bir yönetici olarak hamdini ve şükürünü Yüce Yaratıcıya yaparken meşhur duasında asla şektiği sıkıntıları gündeme getirmez ve şöyle dua eder:

*"Rabbim! Gerçekten bana mülk verdin ve bana sözlerin/rüyaların/olayların yorumunu öğrettin. Ey gökleri ve yeri yaratan! Dünyada ve ahirette sen benim velimsin. Benim canımı müslüman olarak al ve beni iyilere kat."*⁴⁰

Kur'an'ın en güzel kıssası olan Yusuf kıssasındaki hikmetli mesajlardan nasiplenebilmek için sorup araştırmak, kıssa üzerinde derinlemesine beyinleri terletmek gerekir. Hz. Yusuf'un karşılaştığı sıkıntılar karşısındaki örnek duruşu ile empati yapıp kendimizi test etmek gerekir. *Andolsun ki, Yusuf ve kardeşlerinde sorup araştıranlar için ibretler vardır.*⁴¹

4. Haksızlığa Seyirci Kalmayan Genç: Hz Musa

Hz. Musa, hayat düsturumuz Kur'an'da en çok kendisinden bahsedilen peygamberlerdendir. Onun hayatı, Kur'an'ın özgün üslubuna uygun olarak anlatılır. Pek çok surede onun hayatından kesitler sunulur. Dünyaya gelir gelmez büyük sınavlarla karşılaşan Hz. Musa'nın Firavun'un sarayında geçen çocukluğu ve gençliği de ibret tabloları olarak

38 12 Yusuf 38-40.

39 12 Yusuf 92.

40 12 Yusuf 101.

41 12 Yusuf 7.

bize anlatılmaktadır. İşte onun hayatından sunulan kesitlerden biri de Onun Mısır'dan çıkıp Medyen arzına hicret etmesidir. Ders ve ibretlerle dolu bu kıssa şöyle anlatılır:

Musa erginlik çağına gelip olgunlaşınca, ona hikmet ve ilim verdik. Biz iyi davrananları böyle mükâfatlandırırız.

Musa, halkının haberi olmadığı bir zamanda, şehre girdi. Biri kendi adamlarından, diğeri de düşmanı olan iki adamı dövüşür buldu. Kendi tarafından olan kimse, düşmanına karşı ondan yardım istedi. Musa, onun düşmanına bir yumruk vurdu; ölümüne sebep oldu. Bu şeytanın işidir; çünkü o apaçık, saptıran bir düşmandır, dedi.

Musa: Rabbim! Doğrusu kendime yazık ettim, beni bağışla, dedi. Allah da onu bağışladı. O, şüphesiz bağışlayandır, merhamet edendir. Rabbim! Bana verdiğin nimete and olsun ki, suçlulara asla yardımcı olmayacağım, dedi.

Şehirde, korku içinde etrafı gözetip dolaşarak sabahladı. Dün kendisinden yardım isteyen kimse bağırarak ondan yine yardım istiyordu. Musa ona: 'Doğrusu sen besbelli bir azgınsın' dedi.

Musa, ikisinin de düşmanı olan kimseyi yakalamak isteyince: 'Ey Musa! Dün bir cana kıydığın gibi bana da mı kıymak istiyorsun? Sen ıslah edenlerden olmak değil, ancak yeryüzünde bir zorba olmak istiyorsun, dedi.

Şehrin öbür ucundan koşarak bir adam geldi: Ey Musa! İleri gelenler, seni öldürmek için aralarında görüşüyorlar. Hemen uzaklaş. Doğrusu ben sana öğüt veriyorum, dedi.

Musa, korku içinde çevresini gözetleyerek oradan çıktı. Rabbim! Beni zalim toplumdan kurtar, dedi.⁴²

Peygamber olmadan önce Hz. Musa, yaşadığı toplumda karşılaştığı iki kişi arasındaki kavgaya duyarsız kalmıyor, onları aralaştırmak için müdahale ediyor. İman adamı, gidişata seyirci kalmaz, gördüğü haksızlıklara duyarsız olmaz. Üzerine düşeni gücü nispetinde yerine getirmelidir.

Hayat risklerle doludur. Bazen aracı olan kimselerin başına istenmeyen olaylar gelebilir, ancak öyle de olsa mümin şahit olduğu yanlışlara müdahil olan kimsedir. Peygamberimiz bir hadislerinde şöyle buyurur: *Sizden biriniz, bir kötülük gördüğünde onu eliyle/gücüyle düzeltsin, buna gücü yetmezse diliyle düzeltsin/uyarıda bulunsun, buna da gücü yetmezse kalbiyle buğz etsin. Bu ise imanın en zayıf halidir.* Hz. Musa da gördüğü yanlış eliyle düzeltmeye çalışmıştır.

Hz. Musa, kendi kavminden olan adama yardım etmek isteyerek ayağa girmişti. Zaten Firavun kavminden olan kıptiler, diğer kavimden olanları hor hakir görüyor ve onlara ikinci sınıf vatandaş muamelesi yapıyorlardı. Bunun için Hz. Musa, kıptiye karşı

42 28 Kasas 14-21.

kendi kavminden olan adamın yanında yer aldı. Ancak ertesi gün yine aynı adamın bir başka kavgaya karıştığını görünce Hz. Musa *Doğrusu sen besbelli bir azgınsın* diyerek kavminden de olsa azgın adama karşı tavrını ortaya koydu ve ona yardımcı olmak istemedi. Mekke döneminde inen bu ayetler, müminlere, Müslüman olmayan ve haksız konumda olan yakınlarına karşı tavır almalarını öğütlemektedir. Evet, *hayırlı işlerde kişinin kendi kavmine yardımcı olması ırkçılık değildir*. Ancak yanlış yapan en yakınımız bile olsa, ona kaşı mazlumun yanında yer almak mümine yaraşan duruştur.

Hz. Musa, iyi niyetli bir şekilde kavgaya edenlerin arasına girmiş ve istemeyerek bir kişinin ölümüne sebep olmuştu. Elbette bir yanlışla sebep olmuştu, Musa aleyhisselam, bunun bilincinde idi. O, bu olanlar karşısında *Bu şeytanın işidir; çünkü o apaçık, saptıran bir düşmandır* diyerek sonucun arzu etmediği bir durum olduğunu belirtmiştir.

Ancak O, adaletli bir şekilde yargılanmayacağını bildiği için oradan ayrıldı. Nitekim o, *Rabbim! Beni zalim milletten kurtar* diyerek arkasında bırakıp kaçtığı toplumun durumunu özetliyordu. Hz. Musa, hicret ederek öldürülmekten kurtuldu. Ayetlerin indiği Mekke toplumunda müşrikler de Peygamberimize dış biliyorlar ve onu öldürüp kurtulmak istiyorlardı. Hz. Musa'nın hicretini anlatan ayetler, Peygamberimize de hicret işareti veriyor ve ona yeni çıkış yolları gösteriyordu.

Hata ile bir kişinin ölümüne sebep olduğu için Rabbinden af diledi, Rabbi de onu bağışladı. Mutlak adalet sahibi Yüce Allah ise, tevbe edenleri bağışlar, hele bir de yapılanlar hata ile yapılmışsa elbette onları öncelikli olarak bağışlardı. Elbette hata ile yapılanlar, kasten yapılanlarla bir olmazdı.

5. Peygamberin İzinden Giden Delikanlı: Hz. Yuşa:

İsrailoğullarının ardı arkası kesilmeyen isyan hareketlerinden bunalıp zaman ve mekânların ötesinde hikmet deryalarına kısa bir seyahat etmeyi murat eden Hz. Musa Peygamberin yol arkadaşı olarak yanına aldığı kişiyi de Kur'an bize, *genç delikanlı* olarak takdim etmektedir.⁴³

İyilerle arkadaş olma, Salihlerin hizmetinde bulunma kişiyi yetiştiren en etkili yoldur. Peygamberimiz, *kişi dostunun dini üzeredir, sizden biriniz kiminle dostluk arkadaşlık yaptığına dikkat etsin*⁴⁴, *müminle arkadaşlık yap yemeğini takvalı kimseler yesin*⁴⁵ buyurarak dost/arkadaş seçiminin önemine dikkat çekmiştir.

43 Bkz. 18 Kehf 60.

44 Ebû Davûd, Tirmizi, Ahmed.

45 Tirmizi, Dârimi, Ahmed.

6. İffet Âbidesi Hz. Şuayb'ın Kızları

Müslüman, imanı ile iç dünyasını kuran; İslam'ı ile dış dünyasını aydınlatan kim-sedir. Onun iç dünya güzelliği dış dünyaya yansıyan davranışları ve duruşları ile kendini gösterir. Kur'an Peygamberle beraber olan, onun yolunda olan müminleri tanımlarken, *secde izleri yüzlerine yansıyanlar*⁴⁶ ifadesini kullanır. Ayet, Allah'a secde sonucu insanda oluşan fitri ruh yüceliğine, iç dünya güzelliğine, ahlaki olgunluğuna, vakar ve takva gibi erdemlere işaret ettiği gibi; insanın dış dünyasına ve yüzüne yansıyan güzelliklere de işaret etmektedir. İffet, namus, haya gibi ahlaki güzellikler, kadın erkek her Müslümanın sahip olması gereken değerlerdir.

Hz. Şuayb peygamberin iffet abidesi kızlarının onurlu duruşu, kadın erkek herkese ışık tutmaktadır. Kur'an'da onların bu duruşları şöyle anlatılır:

Musa, Medyen suyuna varınca o suyunun başında birçok insanların, hayvanlarını suladıklarını gördü. Onların gerisinde de, hayvanlarını sudan meneden iki kız buldu. Mûsâ, onlara: "İşiniz nedir/niçin hayvanları suya bırakmıyorsunuz?" dedi. Dediler ki: "Çobanlar sulayıp çekilmeden biz onların içine sokulup hayvanlarımızı sulamayız. Babamız da büyük bir ihtiyardır gelemiz."

Hemen Musa, onların hayvanlarını suladı, sonra gölgeye çekildi: "Rabbim, dedi, doğrusu bana indireceğin bir hayra muhtacım."

Derken o iki kızıdan biri utana utana yürüyerek ona geldi: "Babam seni çağırıyor, bizim için hayvanları sulamanın ücretini verecek," dedi. Musa, o kızların babalarına gelip başından geçen hikâyeyi anlatınca o: "Korkma, o zalim kavimden kurtuldun" dedi.⁴⁷

Ayetler, ihtiyaç halinde kadının iş için dışarıya çıkabileceğini ve işlerini takip edebileceğini göstermektedir. Ancak bütün bunlar meşrû sınırlar içerisinde olmalıdır. Kadın iffetini muhafaza etmeli, giyim kuşama, duruşu ve konuşması ile kişiliğini ortaya koymalıdır. Ayetlerden anladığımıza göre Hz. Şuayb peygamberin kızları, babaları ihtiyar olduğu için evin dışındaki işleri yapmaktadırlar.

Burada Şuayb peygamberin kızlarının, çeşme başında hayvanlarını sulayan erkeklerin arasına karışmamaları, onların çekip gitmelerini bekleme⁴⁸ ve kızlardan birinin daha sonra Hz. Musa'nın yanına utana utana gelmesi dikkat çekmektedir. Kur'an, bize örnek olsun diye onların özellikle bu duruşlarını anlatmaktadır. Demek ki Kur'an kadını yürüyüşü ve duruşu ile de iffet abidesidir.

46 48 Fetih 29.

47 28 Kasas 23-25.

Yine meşru sınırlar içerisinde bir erkeğin yabancı bir kadınla konuşmasında bir sakınca yoktur. Nitekim Hz. Musa peygamber, hiç tanımadığı Şuayb'ın kızları ile konuşmuş ve onlara yardım etmiştir.

Onlar peygamber kızlarıydılar. Peygambere yaraşır şekilde bir hayat yaşayarak herkese örnek olmalıydılar. Nitekim öyle de oldular. Onlar peygamber eşi olmaya namzettiler. Nitekim onlardan biri, daha sonra Hz. Musa peygambere eş olacaktı.

Onların ihtiyar babaları vardı, bu yüzden ona bakmak ve evin dışında bir takım işleri görmek zorundaydılar. Onların utanma duyguları, erkeklerin arasına karışmaktan onları alıkoyuyordu.

Onların iffetleri yürüyüşlerine yansımıştı. Kırılarak, cilveli yürümekten kaçınıyorlardı. Nitekim bir başka ayetinde Kur'an, kadınlara ayaklarını yere vurarak yürümeyi, ayaklarındaki takıların seslerini bile yabancı erkeklere duyurmayı yasaklamıştı. *"O mümin hanımlar, gizlemekte oldukları ziynetleri anlaşılsın diye ayaklarınızı yere vurmasınlar/ dikkatleri üzerlerine çekecek şekilde yürümesinler!"*⁴⁸

7. İffet Âbidesi Kur'an Kahramanı: Hz. Meryem

Hz. Meryem, Kur'an'da ismi açıkça geçen tek hanımdır. Kur'an, geleneğe uyarak kadın ismi zikretmez. Sözelimi, pek çok ayette konu edildiği halde Hz. Âdem'in eşi ve insanlığın annesi Hz. Havva'nın ismi hiç geçmez. Diğer kadınların ismi de geçmez. Bu kuralın tek istisnası Hz. Meryem'dir.

Meryem ismi Kur'an'da hem de otuz dört ayette geçer. Çünkü Meryem, sıradan bir kadın değildi. O, kadınların en seçkini, küfürden, günah ve fuhuştan uzak kalmış temiz, iffetli, Allah'ın ikramlarına daha dünyada iken nail olmuş bir örnek hanımdı. Onun hayatı, kadınlar başta olmak üzere tüm insanlar için sayısız örneklerle doludur. Şöyle ki:

İsrailoğulları Hz. Meryem ve onun babasız dünyaya gelen çocuğu Hz. İsa hakkında ileri geri konuştukları için Yüce Allah onun ismini açıkça zikretmiş, hem de onların iddialarını tamamen geçersiz kılmak ve Hz. Meryem'in dedikodulardan tamamen uzak olduğunu tekidli bir biçimde anlatmak için tekrar tekrar onun ismini açıkça anmıştır.

Meryem, İbranice'de *'Rabbin hizmetçisi kadın, kul'* anlamında bir kelimedir. Arapça'ya *Mariye* olarak geçmiştir. Arapçada kadın özelliklerinden uzaklaşmış kadın için *'meryem'* kelimesi kullanılır. Çünkü Hz. Meryem, Beyt-i Makdisin hizmetinde bulunmakla alışılmışın dışında erkeklerin yapageldiği bir görevi üstlenmiştir.

Hz. Meryem'in adının geçtiği ayetlerin on yedisinde Meryem ismi, *İsâ b. Meryem* (*Meryem oğlu İsa*) şeklinde, dördünde *Mesih b. Meryem* (*Meryem oğlu Mesih*) şeklinde,

ikisinde 'İbn Meryem' (Meryem oğlu) şeklinde geçer. Bu kullanımlarda söz konusu olan Hz. İsa'dır. Kalan on bir ayette ise Hz. Meryem'den bahsedilir ve onun adı geçer. Bu ayetlerin onunda sadece 'Meryem' adı geçerken, bir ayette de 'Meryem bint İmran' (İmran kızı Meryem) şeklinde geçmiştir.

Hız. Meryem'in açıkça isminin anılmasının ise pek çok hikmeti vardır. Her şeyden önce Hz. Meryem sıradan bir kadın değildir. O, hiçbir erkekle beraber olmadığı/evlenmediği (betül) halde hamile kalıp çocuk doğurmuş ve Hz. İsa'ya anne olmuştur. Hz. Meryem, doğar doğmaz mabette ibadete adanmış; Allah'ın hizmetçisi anlamına gelen "Meryem" ismine uygun bir kulluk sergilemiş; bir başına, kirlı bir toplumda temiz kalmasını bilmiş, iffet abidesi bir hanım olmayı başarmış; bu özellik ve güzellikleriyle Kur'an'da anılmaya ve bir Kur'an suresine isim olmaya layık olmuştur.

Hız. Meryem, ana karnında Yüce Allah'a adanan, çocuk yaşta mabette ibadet ve taatla büyüyen ve bir peygambere ana olan bir kadın kahramandır. Kadının toplumda esamesinin okunmadığı bir dönemde, kadın/kız başına Allah'a kullukta ve O'nun dinine hizmette ben de varım diyebilen, kirlı toplumda tertemiz kalabilen örnek bir annedir.

Öte yandan, bu temiz kadına Yahudi ve Hristiyanlar olmadık sözler söyleyince, onu iffetsizlikle suçlayarak yahut ona ilahlık payesi vererek haddi aşınca, Cenab-ı Hak hem onlara susturucu bir cevap vermek, hem de onu aklamak, onun temiz, iffetli bir anne/kul olduğunu açıklamak için ismini ayetlerinde anmıştır.

Yine Allah'ın erişilmez kudreti gereği babasız olarak Hz. Meryem'den dünyaya gelen Hz. İsa'nın, babasız ama nesebi sahih bir evlat olduğunu belgelemek için "Meryem oğlu İsa" diye takdim edilmiştir. Hz. Meryem, ana karnında iken Yüce Allah'a adanan bir evlattı:

İmran'ın karısı: 'Ya Rabbi! Karnında olanı, sadece sana hizmet etmek üzere adadım, benden kabul buyur; doğrusu işiten ve bilen ancak Sensin' demişti. Onu doğurduğunda, Allah onun ne doğurduğunu bilirken 'Ya Rabbi! Kız doğurdum. Erkek, kız gibi değildir, ben ona Meryem adını verdim, ben onu da soyunu da, kovulmuş şeytandan Sana sığındırırım', dedi.

Rabbi onu güzel bir kabulle karşıladı, güzel bir bitki/çiçek gibi yetiştirdi; onu Zekeriya'nın himayesine bıraktı. Zekeriya mabette onun yanına her girişinde, yanında bir yiyecek bulurdu. 'Ey Meryem! Bu sana nereden geldi?' deyince Meryem: Bu, Allah'ın katındandır' cevabını vermişti. Doğrusu Allah dilediğini hesapsız rızıklandırır.'⁴⁹

Bu Kur'an kıssasında öne çıkan mesajları şu şekilde özetlememiz mümkündür: Anlatılan kıssada geçen üç başkahramanın ikisi kadın, biri erkektir. İmran'ın karısı, Hz.

49 3 Âlu İmran 35-37.

Meryem ve Hz. Zekeriyya. Demek ki kulluk yarışında, erkekler gibi kadın kahramanlar da insanlığa önderlik etmiştir.

İmran'ın karısı, daha çocuğu karnında iken onu Yüce Allah'a adanmış ve kabulü için dua etmiştir. Demek ki anne babanın daha çocuk doğmadan onun için yapacakları plan ve dua son derece önemlidir.

Ayet, çocuk sahibi olmaaktaki asıl amacı da açıklamaktadır: Yüce Yaratıcıya yarışır kullar olması. O halde anne babalar olarak Yüce Allah'tan yoluna adanmış nesiller istemelidir.

Anne, çocuğunun erkek olacağını beklemektedir, ancak çocuk kız olmuştur. Buna karşılık anne, olanı teslimiyetle karşılar, mabede kız çocuğunun adanmasının uygun olmayacağını düşünerek *Rabbim ben kız doğurdum, oysa erkek, kız gibi değildir* demiştir. Bu cümle, toplumsal bir vakıayı yansıtmaktadır, yoksa erkeğin kadından üstünlüğünü değil. Nitekim tarihte Meryem gibi nice kadın kahramanlar yer alırken, Firavun-Nemrut gibi azgınlık erkeklerin arasından çıkmıştır.

Hız. Meryem'e bu ismi, annesi vermiştir. Çocuğa isim verme konusunda kadının da söz hakkı vardır. Çocuğa isim verilirken, anlamlı isimler seçmelidir. Nitekim annesi Meryem'e, Yüce Allah'a yarışır kul olsun diye, bu anlama gelen ismi koymuştur.

Çocuk doğduktan sonra da anne baba duaya devam etmeli, kovulmuş şeytandan onu Allah'a emanet etmelidir. Ancak bu dua yalnızca dilde kalmamalı, şeytanın hilelerinden uzak bir eğitim ve ortam hazırlanarak fiili dualarla birlikte, kavli dualar yapılmalıdır.

Kulluk sınavında kadına da erkeğe de büyük sorumluluklar düşmektedir. Tek başına cinslerin başarılı olması zordur. Nitekim kıssamızda annenin dua ve emelinin gerçekleşmesine, Meryem kızın teyzesinin kocası katkıda bulunmuş, mabette Meryem'in bakımını üstlenmiştir.

Mabette Yüce Rabbe kendini adayan Meryem'i, Rabbi asla yalnız bırakmamış, onu en güzel şekilde rızıklandırmış ve şer odaklarından korumuştur. Sonuçta olmazları oldu-ran Yüce Yaratıcı, Meryem'i hiç evlenmediği halde Hz. İsa peygambere anne yapmıştır.

8. Mağarada ilahi Koruma Altına Alınan Delikanlılar: Ashâb-ı Kehf

Müşrik ve putperest bir toplum içerisinde yaşadıkları halde, kendilerine herhangi bir tebliğci gelmeden sırf Allah'ın kendilerine lutfettiği akıllarıyla tevhide bulan, dinlerine sahip çıkma konusunda titiz davranıp toplum içindeki saygınlıklarını, varyetlerini terk eden, bu sayede imanları pekleşen ve güçlü imanlarının gereğini yerine getirebilmek için kıyam eden, sonunda bir mağarada ilâhi koruma altına alınarak dini yaşamının mükafatını daha bu dünyada gören o kutlu insanları da Kur'an bize *yâğit delikanlılar*

olarak tanıtılmaktadır.⁵⁰ Kehf suresinde anlatılan kıssada öne çıkan mesajları şu şekilde özetleyebiliriz:

Ashab-ı Kehf, inanan, ama imanları üzerinde titizlik gösteren, sayıca küçük bir grup gençti. Onlar, büyüklerine ve toplum içerisindeki konumlarına rağmen gerçeğe inanmaktan geri kalmayarak kirliliği toplumda temiz kalınabileceğinin en çarpıcı örneğini vermişlerdir.

Şartlar ne kadar olumsuz olursa olsun insan, aklını kullanarak, vicdanının sesine kulak vererek doğruları bulabilir. Nitekim Ashab-ı Kehf, kirliliği bir toplum ve çevrede gerçeği bularak temiz kalabilmişlerdir. Onların yaşadıkları çevre ve içerisinde bulundukları konumları, gerçeğe ulaşmalarına engel olmamıştır.

İman etmek yeterli değildir. İmanı korumak ve bunun için gerekli tedbirleri almak da önemlidir. Nitekim Ashab-ı Kehf, iman ettikten sonra bulundukları yerde kalmanın, imanlarına zarar verebileceğini anladıkları için, yerlerini terk etmişler, yapılması gerekeni yaptıktan sonra Yüce Allah'a dua etmişlerdir.

İnsan, imanını koruyabilmek ve inandığı gibi yaşayabilmek için yardım ve desteğini göreceği sâlih arkadaşlar edinmelidir.

Yüce Allah, sayıca az olmalarına rağmen güçlü bir iman donanımına sahip olanları hem yardımsız ve sahipsiz bırakmamış, hem de onları Kitabında anarak dillere destan etmiştir. Gerçeği kabul etmelerinin mükâfatı olarak Yüce Allah, onların imanlarını güçlendirmiş, tüm baskılara rağmen imanda karar kılmalarını sağlamış ve onlara yardım ederek onlara, imanlarının gereğini yerine getirebilme güç ve kuvveti vermiştir.

Mağara yaranı gençler dünyada dillere destan olmuşlar, bulundukları yerler mabed edinilmiş, dünyada pek çok mağara, onların yaşadıkları yer diye dünya insanı tarafından sahiplenilmiştir. Onlar ahirette de yüce makamlarda olacaklardır. Zira Allah'ın dinini yaşamanın kazanımı hem dünyevî hem de uhrevîdir.

Tedbir ve dua hedefe ulaşmak için gerekli en önemli unsurlardandır. Ashab-ı Kehf de uykuya yatırılmadan önce ve sonra asla tedbiri elden bırakmamışlar, kul olarak yapılması gerekeni yaptıktan sonra, Allah'a güvenip dayanmışlardır. Bu meyanda gizlice toplumlarından ayrılmışlar, uyandıktan sonra da alışveriş için şehre gönderdikleri arkadaşlarına tedbirli ve dikkatli olmasını sıkı sıkı tembih etmişlerdir. Onlar, karma bir toplumda yaşayanlar olarak yiyecek ve içeceklerine dikkat etmişler, helal ve temiz yiyecekleri almaya özen göstermişlerdir.

9. Hz. Peygamber'in Gençleri: Ashâb-ı Suffe

50 Bkz. 18 Kehf 9-26.

Genç yaşta kendilerini ilim, ibadet, dua, zikir, cihad, çalışma, müezzinlik, irşad-tebliğ, Hz. Peygambere hizmet ve diplomatik görevlere kendilerini vakfeden⁵¹ ve Hz. Peygamberin himayesine sığınan saadet çağı gençlerini de Kur'an gençlerinin son halkası olarak zikredebiliriz. Onlar hakkında Kur'an şöyle der:

*Rablerinin rızasını dileyerek, sabah akşam O'na dua edenleri yanımdan kovayım deme*⁵²

*"Sabah akşam Rablerine dua edip O'nun rızasını isteyen o kimselerle beraber sen de sabret. Dünya hayatını süsünü isteyerek gözlerini onlardan ayırma..."*⁵³

İşte bu ayetlerdeki emirler doğrultusunda hareket eden Peygamberimiz da-
vanın alt yapısını oluşturacak olan gençlere özel bir ilgi ve özen göstermiştir. O'nun bu
ilgisi ve gözetiminde yetişen o yiğit insanlar, saadet çağının sonraki kuşaklara taşınmasını
sağlamışlardır. İslâm'ın Peygamberi Hz. Muhammed de kutlu sözleriyle ümmetin göz
aydınlığı olacak genç kuşağının toplumdaki yerini vurgulayarak gençleri hayra, hakka
yönlendirmiştir.

Suffe, avlu, gölgelik gibi anamlara gelir. Suffeliler, Mescid-i Nebî ve Peygamberin
gölgesi altında varlığını sürdüren erlerdir. Onlara *Edyâfû'l-İslâm/İslâm'ın ve Müslüman-
ların misafirleri* denmiştir. Peygamber mescidinin yanı başında olan ve gündüzleri bir
okul, geceleri bir yatakhane olarak işlev yapan bu kurum Peygamberimiz döneminin
üniversitesini, yatılı yurdunu oluşturuyordu.

Aralarında Abdullah b. Mesud, Bilal-i Habeşî, Suheyb er-Rûmî, Habbab b. Eret, Anmar b.
Yasir, Mikdat b. Esvet, Ebûzer el-Gıfârî, Selman-ı Fârisî, Abdullah b. Ömer, Huzeyfetü'l-Yemân,
Ebû Saîd el-Hudrî gibi nice seçkin sahâbi vardı. Sayıları 10 ile 400 arasında değişiyordu.

Kaynaklarımız Peygamber Mescidinin yanı başında erkekler için yer olduğu gibi,
Suffetü'n-Nisâ denilen hanımlar bölümünün/kadınlar kolunun da olduğunu haber ve-
riyorlar. Orada bazı hanımların kaldığı ve mesciddeki derslerden ve manevî havadan
istifade ederek yetiştiklerini söylüyorlar. Suffeliler ilim, ibadet, dua ve zikirle meşgul
olan, zamanı gelince cephelerde cihad eden, iâşe temini için çalışan, Peygamberimizin
hizmetinde bulunan, müezzinlik yapan, irşad ve diplomatik faaliyetlerde aktif görev
alan kimselerdi⁵⁴

51 Bkz. Kökten Akif, *Asr-ı Saadette İslâm*, IV, 405-408

52 6 En'âm 52

53 18 Kehf 28

54 Bkz. Muhammed Hamidullah, *İslâm Peygamberi*, I, 179, II, 767-773; Akif Köten, *Asr-ı Saadette Suffa Ashabı*, A. Saadette İslâm, İstanbul, 1994, IV, 379-416.

Ashab-ı Suffe, mescid merkezli bir hayatı benimsemiş, Hz. Peygambere yakın olmuş, onu dinlemiş, onu izlemiş, onun söz ve fiilleri ile yoğrulmuş insanlardır. Onlar, iyi bir alt yapı ve donanımdan sonra, sahip oldukları güzellikleri başkaları ile paylaşmak için her türlü fedakârlığı ortaya koymuşlar ve dünyanın her yerine ulaşmışlar. Mesajlarını dünyalılara ulaştırabilmek için, hiçbir engeli tanımamışlar. Gittikleri her yerde okul olmuşlar, tevhidin, iyilik ve güzelliğin temelini atmışlar. Medine, Mekke Okulundan sonra Irak Okulu ve diğer merkezlerdeki ilim, irfan ve tevhid okullarını bizzat onlar kurmuşlar. Afrika'nın içlerinde, Anadolu'nun her köşesinde, Hindistan'da ve hatta Çin'de bile okul olmuşlardır.

Sonuç

Gençlik, insan hayatında enerjinin, heyecanın, gelişim ve değişim seyrinin, öğrenme ve uygulama şevkinin en yoğun olduğu bir dönemdir. Güzel şeyler, en güzel bir biçimde gençlikte yapılır. İman, genç ve dinç gönüllerde gür bir biçimde yeşerir. Amel, o dinç bedenlerde en güzel örneklerini verir. Hayırlar, genç sahipleriyle dinamik ve şen olurlar. Bu yüzden *ibadet de gençlikte, kabahat de gençlikte* denilmiştir. Ama Müslümana her zaman yakışan, ibadettir kabahat değil. Kabahat ise, işlenmeğe ve denenmeye değmez. İbadet gençliğe değer kazandırırken, kabahat onu yer, bitirir.

İslam'ın Peygamberi, *Gençlik, delilikten bir bölümdür...*⁵⁵ sözüyle gençliğin heyecan ve deliliklerle dolu bir dönem oluşuna da işaret ederek delikanlıların, deliliklerini gidermeye yönelik teklif ve yönlendirmelerde bulunmuştur. Aslında O, bu sözleriyle gençleri yermemekte, durum tespiti yaparak onlar hakkında çok büyük beklentiler içerisinde olunmaması gereğini hatırlatmaktadır.

En kâmil insanlar arasından seçilen peygamberler, her bakımdan temiz bir çocukluk ve gençlik dönemlerine sahiptirler. Onlar, seçilmiş insanlardır. Yüce Allah, onları pek çok insanın arasından seçip görevlendirmiştir. Peygamberlik Allah vergisidir, ama peygamberlikle görevlendirilenler de seçilmeyi hak etmiş kimselerdir. Peygamberler, gûnahtan korunmuş ma'sûm kimselerdir. Onların peygamber olmadan önce, gûnahlardan korunmuş olup olmadıkları tartışılmış olsa bile, genellikle peygamberler temiz bir geçmiş ve gençlik dönemine sahip kimselerdir.

Son peygamber Hz. Muhammed aleyhisselam da yaşadığı tertemiz çocukluk ve gençlik dönemleri ile tüm zamanların gençlerine en güzel örnek olmuştur. Üstelik O, yetim ve öksüz büyümesine rağmen kirli toplumda temiz kalabilen bir gençtir. Yaşadığı toplumda her çeşit gûnah, pek çok insan tarafından işlendiği halde, o bunlardan kendini korumasını bilmiştir. Kaynaklarımız, onun gençlik dönemi ile ilgili şu bilgilerle doludur:

55 Münâvî, *Feyzu'l-Kadîr*, IV, 171; Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, II, 5

Peygamberimiz, yetişkinlik çağına kadar mertlik ve insanlıkta kavminin en üstünü, ahlakça en güzeli, komşuluk haklarını en fazla gözeteni, doğru sözlülükte en başta geleni, eminlik ve güvenilirlikte en büyüğü, kötülükten en uzak olanı idi. Bunun için kendisine kavmi arasında *el-Emin/yani güvenilir kişi, güven veren insan* denirdi.⁵⁶ Onun bu tertemiz geçmişi Kur'an'da şöyle ifade edilmiştir: *"Ben bundan önce bir ömür boyu içinizde durmuştum. Hâla akıl erdiremiyor musunuz?"*⁵⁷ Ben peygamber olmadan önce kırk yıl aranızda yaşadım. Siz benim doğruluğumu, dürüstlüğüme, emanete hıyanet etmeyişi, ümmiliğimi biliyorsunuz. Ben gençliğimde hiç Allah'a isyan etmedim, putlara tapmadım, asla yalan söylemedim, hiç aldatmadım ... Şimdi siz benden, böyle bir şeyi yapmamı nasıl istersiniz?⁵⁸

Evet, gençlik toplumun temelidir. Toplumlar yarınlarını emin ellere bırakabilmek için gençlerinin üzerinde titiz olmalı, onların şahsiyetli bir şekilde yetişmelerine zemin hazırlamalı ve onlara örnek teşkil edecek bir hayatı yaşamalıdır. Bu noktada herkese görev düşmektedir. Şöyle ki: *Önce genç olanlar*, gençliklerini ömürlerinin en verimli çağı olarak görmeli, onu en güzel ve donanımlı bir şekilde geleceğe hazırlamalı, her çeşit tahribattan onu korumalıdır. Onlar bilmelidirler ki günahlar, gençliği harap eden şeylerdir. Hiçbir günah, merak sâiki ile bir kerecik olsun denenmeye değmez. Zira tarih boyunca insanların denemediği günah kalmamış, işlenen hiçbir günahın da hiç kimseye zerre kadar hayrı/yararı olmamıştır. Bu nedenle gençler, içerisinde yaşadıkları çevre ve şartlar nasıl olursa olsun, kendilerini ilim, irfan ve takva ile donatmalıdır. Bunun için de peygamberler başta olmak üzere, İslâm önderlerinin hayatları bol bol okunmalıdır. Unutulmasın ki, gençlik çoğu insanın kıymetini bilemediği, israf ettiği, ama nerede ve nasıl tüketildiği konusunda hesaba çekileceğimiz en önemli nimetlerden biridir. Nice insan, daha iyi değerlendiremediği için *ah keşke gençlik günlerim geri gelse* diye hayıflanır durur. Onların bu pişmanlığı, gençlere ders ve ibret olmalıdır.

İkinci olarak büyükler, gençlere iyi örnek olmalı, onları her türlü tahribattan korumalıdır. Bu meyanda asla gençliklerinde işledikleri kötülükleri onlara anlatmamalı, kendi düştükleri yanlışlara gençleri düşürmemek için tedbir almalıdırlar.

Üçüncü olarak yetkili olan her kurum, gençliğin önemini bilmeli ve gençleri iyiye, güzele yönlendirmeli, onları her türlü kötülük odaklarından korumaya yönelik önlemler almalıdırlar.

56 Asım Köksal, *İslam Tarihi*, II, 113 (İbn Sa'd, *Tabakât*, I, 121)

57 10 Yunus 16.

58 Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'an*, VIII, 321.

(Prof. Dr. Ali AKPINAR tebliğini sundu)

BAŞKAN – Prof. Dr. Ali AKPINAR Hoca'mıza biz de teşekkür ediyoruz. "Kur'an'ın Gençleri" başlıklı sunumunu gerçekleştirdiler.

Şimdi, Kayseri İl Müftümüz Şakir GÜVEN Hocamız, "Ashabı Kehf, İnsanlığa Model Gençler" başlıklı sunumunu gerçekleştirecekler.

Buyurunuz Hocam.